

УДК 339.5

DOI: 10.32342/2074-5362-2023-2-35-3

С.В. КУЗЬМІНОВ,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри глобальної економіки
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро (Україна)
<https://orcid.org/0000-0001-5456-2162>

М.О. БЕВЗА,
магістрант
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро (Україна)

СТРАТЕГІЇ МАКРОРЕГІОНАЛЬНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ОБ'ЄДНАНЬ НА ПРИКЛАДІ АСЕАН

Стаття присвячена аналізу інтеграційної політики країн АСЕАН. У АСЕАН беруть участь країни з дуже різним рівнем економічного розвитку, чисельністю населення, площею, але дане інтеграційне об'єднання є успішним та відіграє важливу роль у економічній та політичній сфері у регіоні Південно-Східної Азії. У статті розглянуто підхід АСЕАН до регіональної інтеграції, якому притаманний «м'який характер», на відміну від європейського та північноамериканського підходів. Проаналізовано основні етапи розвитку досліджуваного об'єднання та обставини, які перешкоджали економічній інтеграції країн-учасниць на початковому етапі. Визначено головні принципи роботи АСЕАН, які закріплені у Бангкокській декларації 1967 р. та Хартії АСЕАН 2007 р. Проаналізовано основні напрями та механізми економічної інтеграції країн, а саме: угоду про формування зони преференційної торгівлі, угоду про створення зони вільної торгівлі (АФТА), рамкову угоду про зону інвестицій АСЕАН (АІА), схеми промислового співробітництва (АІКО), рамкову угоду АСЕАН з послуг (АФАС). Також, у статті надано оцінку основним макроекономічним показникам країн-учасниць і об'єднання в цілому: обсяги ВВП у динаміці, структура та динаміка торгівельних відносин, товарна та географічна структура експортно-імпортних операцій об'єднання. Визначено проблемні питання інтеграційного об'єднання АСЕАН. Проаналізовано поточний стан співробітництва України та АСЕАН, у тому числі обсяги експортно-імпортних операцій у розрізі товарної структури, а також встановлено перспективи розширення економічного співробітництва. У роботі зроблено висновки щодо успішності стратегії розвитку АСЕАН та запропоновано шляхи розвитку співробітництва між АСЕАН та Україною.

Ключові слова: АСЕАН, економічна інтеграція, Південно-Східна Азія, зона вільної торгівлі, інтеграційні об'єднання

JEL classification: F130

The article is devoted to the analysis of the integration policy of the ASEAN countries. ASEAN includes countries with very different levels of economic development, population, and area, but this integration association is successful and plays an important role in the economic and political spheres in the Southeast Asian region. The article examines the ASEAN approach to regional integration, which is characterized by a "soft character", in contrast to the European

and North American approaches. The main stages of the development of the studied union and the circumstances that prevented the economic integration of the participating countries at the initial stage were analyzed. The main principles of ASEAN work, which are enshrined in the Bangkok Declaration of 1967 and the ASEAN Charter of 2007, are defined. The main directions and mechanisms of economic integration of countries are analyzed, namely: the agreement on the formation of a preferential trade zone, the agreement on the creation of a free trade area (AFTA), the framework agreement on the ASEAN investment zone (AIA), industrial cooperation schemes (AICO), the ASEAN framework agreement with services (AFAS). Also, the article provides an assessment of the main macroeconomic indicators of the participating countries and the union as a whole: GDP volumes in dynamics, the structure and dynamics of trade relations, the commodity and geographical structure of the union's export-import operations. Problematic issues of the ASEAN integration association have been identified. The current state of cooperation between Ukraine and ASEAN was analyzed, including the volume of export-import operations in terms of the product structure, and prospects for the expansion of economic cooperation were also established. The paper draws conclusions about the success of the ASEAN development strategy and suggests ways to develop cooperation between ASEAN and Ukraine.

Keywords: ASEAN, economic integration, Southeast Asia, free trade zone, integration associations

JEL classification: F130

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Після припинення економічної співпраці з країною-агресором російською федерацією, перед суб'єктами господарюванню з України постало питання щодо пошуку нових ринків збуту товарів та послуг. До України, як країни, яка бореться за своє демократичне, незалежне та успішне майбутнє, прикута увага більшості країн та міжнародних організацій, що створює перспективи для розвитку експортного потенціалу країни. Економічний вплив країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону на глобальні світові процеси невпинно зростає. Концепція економічної інтеграції країн-членів АСЕАН передбачає єдиний ринок і базу продуктів, створення висококонкурентного регіону, який повністю інтегрований у світову економіку. Одним із завдань утворення Асоціації було сприяння розвитку торгівлі, як всередині об'єднання, так і з країнами-партнерами. Зважаючи на економічні показники членів АСЕАН, даний ринок є дуже перспективним для компаній з України з метою розширення їх експортного потенціалу і подальшої інтеграції у міжнародну економічну систему. Отже, дослідження стратегії розвитку АСЕАН, на нашу думку, дозволить краще зрозуміти природу даного інтеграційного об'єднання і сформулювати кращі передумови для ефективного співробітництва між Асоціацією та Україною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення досліджуваної проблеми, та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Зростаюча роль у міжнародних відносинах інтеграційних процесів у Азіатсько-Тихоокеанському регіоні обумовлює посилення інтересу до досліджень стратегічного розвитку АСЕАН, які відображаються у працях Городні Н.Д. [4], Колдунової Є.В., Кунадзе Г.Ф., Курнишової Ю.В., Рябініна Є.В.,

Шевчука О.В. [5], Шергіна С.О. [6]. Вивченню економічної діяльності країн АСЕАН присвячені дослідження: Ачар'я А. [7], Адлер Е., Амер Р., Беллами А.Дж., Холода І.Ю. [8], Раткович О. При цьому, оцінка успішності стратегії діяльності АСЕАН змінюється у залежності від автора та тих політико-економічних концепцій, прихильником яких він є. Ачар'я А., як конструктивіст, переважно аналізує питання спільних цінностей та ідентичності всередині АСЕАН. Значне місце у розвитку досліджуваної проблематики займають праці української дослідниці Городньої Н.Д., яка детально аналізує етапи розвитку та причини низки інтеграційних процесів у Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Науковець Шергін С.О. випустив цикл праць, які досліджували регіональні безпекові процеси у Південно-Східній Азії і проблеми регіональної співпраці. Однак, в умовах динамічних змін взаємодії країн та трендів розвитку світової економіки проблематика політико-економічної компоненти в інтеграційному процесі АСЕАН потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження стратегії економічного розвитку інтеграційного об'єднання АСЕАН та його основних макроекономічних характеристик. На основі отриманого матеріалу будуть надані оцінки успішності обраної стратегії та запропоновані шляхи розвитку співробітництва між Україною та АСЕАН.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням наукових результатів. Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН) – міжнародна організація економічного та геополітичного характеру, учасниками якої є 10 країн (Сінгапур, Малайзія, Таїланд, Філіппіни, Індонезія, Бруней, В'єтнам, Камбоджа, Лаос, М'янма), статус «спостерігача» мають: Папуа-Нова Гвінея та Східний Тимор. На країни АСЕАН припадає 81 % світового виробництва натурального каучуку, 38% пальмової олії, 53 % кокосового масла, 62 % цинку, 60 % мідної руди, 12 % хромової руди. Тут також залягають значні запаси нафти і природного газу. На сьогодні чисельність населення АСЕАН складає понад 660 млн. осіб.

Інтеграційному процесу організації притаманний «м'який» характер регіональної взаємодії та співробітництва на принципах консенсусу, компромісу та консультативного характеру прийняття спільних рішень, самостійності учасників і збереження державного суверенітету кожної з країн. У процесі інтеграційного розвитку основними засобами преференційного торговельного регулювання в АСЕАН було застосування пільгових відсоткових ставок за кредитами на закупівлю продукції один одного, пільги при проведенні урядами міжнародних торгів, розширення тарифних преференцій за окремими товарами, лібералізація та скасування нетарифних обмежень на преференційній основі, які були об'єктом взаємного товарообігу.

Розвитку успішної економічної інтеграції протягом перших десятиліть існування АСЕАН перешкождали такі чинники, як порівняно низький рівень економічного розвитку країн, переважна спрямованість торгових зв'язків на колишні метрополії, низький рівень економічної взаємодоповнюваності та однотипність товарної структури експорту, що призводило до конкуренції між постачальниками однакової продукції

У подальшому країни АСЕАН змогли подолати об'єктивні труднощі на шляху до економічної інтеграції, а деякі, навіть, перетворити на перевагу. Наприклад, однотипна структура експорту сприяла консолідації під час переговорів із західними партнерами, що зміцнювало позиції як самого угруповання, так і її окремих учасників. АСЕАН невдовзі зіткнулися з новою проблемою в галузі експорту – проблемою збуту готових промислових виробів на зовнішньому ринку в умовах зростання протекціонізму, що охопив майже всі країни світу. Ця ситуація також сприяла становленню колективної зовнішньоекономічної дипломатії АСЕАН.

АСЕАН (ASEAN, Association of Southeast Asian Nations) була створена 08.08.1967 р. у м. Бангкок (Таїланд) після ухвалення «Декларації АСЕАН» (Бангкокська декларація). Спочатку до неї входили п'ять країн – Індонезія, Малайзія, Сінгапур, Таїланд та Філіппіни. У 1984 р. до організації приєднався Бруней, 1995 – В'єтнам, 1997 – Лаос і М'янма, 1999 – Камбоджа. Секретаріат організації розташований у місті Джакарта, Індонезія.

Як визначено у Бангкокській декларації, АСЕАН мала сформувати рамковий механізм регіонального співробітництва з метою реалізації трьох основних цілей: стимулювання і прискорення економічного зростання, соціального прогресу і культурного розвитку; закріплення миру та безпеки у Південно-Східній Азії; розвиток співробітництва і взаємодопомоги з питань економіки, соціальної, культурної та технологічної політики.

До головних принципів роботи АСЕАН, що закріплені спочатку у Бангкокській декларації (1967 р.), а в подальшому у Хартії АСЕАН (2007 р.) (табл.1), можна віднести: визнання головної ролі АСЕАН у регіональному співробітництві; повага до принципів територіальної цілісності, суверенітету, національної самоідентифікації, невтручання у внутрішні справи країн-членів, прискорення економічного зростання; сприяння регіональному миру та стабільності у регіоні; активна співпраця та взаємодія у галузях економіки, соціального забезпечення та культури.

Таблиця 1

Основні етапи політико-економічної інтеграції країн АСЕАН *

№ з/п	Дата документу (рік)	Укладені угоди	Прийняті рішення
1.	1967	Бангкокська декларація	Заснування АСЕАН
2.	1971	Декларація про створення зони миру, свободи та нейтралітету	Забезпечення миру та стабільності у регіоні
3.	1976	Договір про дружбу та співробітництво у Південно-Східній Азії (Балійська декларація)	Утворення Секретаріату АСЕАН
4.	1984	Приєднання Брунею	Розширення АСЕАН
5.	1987	Манільська декларація	Активізація співробітництва у політичній, економічній та соціальній сферах

Закінчення табл. 1

№ з/п	Дата документу (рік)	Укладені угоди	Прийняті рішення
6.	1992	Створення зони вільної торгівлі (АФТА)	Мета – підвищення конкурентоспроможності, шляхом усунення торгівельних бар'єрів, зростання привабливості для іноземних інвестицій
7.	1994	Рамкова угода АСЕАН щодо послуг	Ліквідація бар'єрів у торгівлі послугами
8.	1995	Вступ В'єтнаму	Розширення АСЕАН
9.	1996	Програма промислової кооперації АСЕАН	Спільне виробництво товарів, підвищення конкурентоспроможності
10.	1997	Приєднання Лаосу, М'янми. Програма «Бачення АСЕАН 2020»	Розширення АСЕАН, визначено основні політичні та економічні орієнтири на майбутнє
11.	1998	Рамкова угода про створення зони інвестицій АСЕАН (AIA)	Мета – залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій, шляхом надання податкових пільг, скасування обмежень на частку іноземного капіталу.
12.	1999	Вступ Камбоджі	Розширення АСЕАН
13.	2000	Інтеграційна ініціатива АСЕАН	Адаптація нових членів та кроки на урівноваження економічного розвитку країн-учасниць.
14.	2003	Друга Декларація згоди – Балійська згода II	Концепція Співтовариства АСЕАН
15.	2007	Хартія АСЕАН	Прийняття статуту АСЕАН
16.	2009	Декларація про створення міжурядової комісії АСЕАН з прав людини	Утворення першого наднаціонального органу Асоціації

* Складено авторами на основі [4, 11]

Новим етапом у розвитку інтеграційних процесів у п'яти країн учасниць Асоціації стало прийняття Декларації про дружбу та співробітництво у Південно-Східній Азії (Балійська декларація). Цей документ виділяв 4 аспекти економічної взаємодії: забезпечення преференційного доступу на регіональний ринок основних експортних товарів (паливо та продовольство); співробітництво у виробництві; торгове співробітництво; розвиток загальної платформи країн учасниць з економічних проблем.

У 1977 р. було прийнято рішення про формування зони преференційної торгівлі - ASEAN Preferential Trade Agreement (ASEAN PTA), яка спочатку поширювалась на 20, а пізніше на 71 товар. Перші угоди були вузькими по масштабам покриття і розміру наданих преференцій, що негативним чином впливало на динаміку спільної торгівлі, частка якого виросла з 2 % до 5% за 1980-1985 рр. Незважаючи на збільшення пільг до 12700 найменувань товарів

і зниження мит на початку 1990-х рр., частка спільної торгівлі у загальному товарообороті АСЕАН зберігалась на невисокому рівні - близько 15 %.

В 1992 р. на саміті у Сінгапурі країни АСЕАН ухвалили рішення щодо формування зони вільної торгівлі (АФТА) [9]. Стратегічна мета АФТА – підвищення конкурентоспроможності країн-членів на основі усунення торговельних бар'єрів (зниження мит до 0-5%, введення загального преференційного тарифу, гармонізацію національних стандартів, ліквідацію квот) та зростання привабливості для зарубіжних інвестицій. На думку більшості економістів, така форма економічної інтеграції найкраща для невеликих держав. Вільна торгівля дозволяє країнам із вузьким внутрішнім ринком збільшити його обсяг і в перспективі заощадити завдяки позитивному ефекту масштабу [11].

Переговори щодо АФТА поширювалися також на сферу послуг. У 1994 р. було підписано Рамкову угоду АСЕАН з послуг (ASEAN Framework Agreement on services – AFAS), метою якої було проголошення ліквідації бар'єрів у торгівлі послугами та формування зони вільної торгівлі послугами. З метою підвищення конкурентоспроможності товарів, вироблених у зоні АСЕАН, а також створення додаткових стимулів для залучення інвестицій у регіон було здійснено пошуки нових форм промислового співробітництва. Базова Угода за схемою промислової співпраці АСЕАН – АІКО (ASEAN Industrial Cooperation Scheme) була підписана країнами-членами АСЕАН у 1996 р. Завдяки прийнятій угоді передбачалося збільшення виробництва промислової продукції, у тому числі й на основі вдосконалення технологічної бази, розширення торгівлі всередині угруповання, створення додаткових стимулів для залучення іноземних інвестицій, що зрештою мало підвищити конкурентоспроможність продукції АСЕАН на світовому ринку. Спираючись на важелі впливу на структуру виробництва, що містяться в Угоді про загальний ефективний преференційний тариф (СЕПТ), у межах АІКО основний акцент був зроблений на переорієнтацію підприємств з виробництва сировини та напівфабрикатів на виробництво кінцевого продукту.

7 жовтня 1998 р. було підписано Рамкову угоду про створення зони інвестицій АСЕАН (ASEAN Investment Area – АІА). Зона інвестицій АСЕАН (АІА) охоплює території всіх держав-членів Асоціації та є одним із основних інструментів залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій шляхом надання інвесторам національного режиму, податкових пільг, скасування обмежень на частку іноземного капіталу тощо.

Економічне співтовариство АСЕАН (АЕС) було офіційно запущено 31 грудня 2015 р. як один із стовпів Асоціації АСЕАН. Перший план АЕС було прийнято на 13-му саміті АСЕАН у 2007 р. [9].

Цей перший проект створив основу для створення АЕС у 2015 р. На 27-му саміті АСЕАН у листопаді 2015 р. було прийнято план роботи АЕС – 2025, який передбачає розвиток АЕС з 2016 до 2025 р.

План охоплює п'ять характеристик:

- 1) високоінтегрована та згуртована економіка;
- 2) конкурентоспроможна, інноваційна та динамічна роль АСЕАН;
- 3) розширений зв'язок і галузева співпраця;

4) стійка, інклюзивна, орієнтована на людей роль АСЕАН;

5) глобальна роль АСЕАН, яка, у свою чергу, включає різні сектори економіки та стратегічні заходи.

Потужний та швидкий розвиток об'єднання, в першу чергу, пов'язаний з активним економічним розвитком «АСЕАН-6» (Сінгапур, Малайзія, Таїланд, Філіппін, Індонезії та Бруней). Обсяг загального ВВП країн-членів Асоціації з 2016 по 2021 р. виріс на більше ніж 17 %, з 2577,8 до 3348,18 млрд. дол. США. Незважаючи на збільшення загального обсягу ВВП протягом 2016–2021 рр., темпи приросту в 2019 р. починають зменшуватись до 5,4 % проти показника 2017–2018 рр. у 7,0–7,7 %.

Лідером серед країн АСЕАН за обсягом ВВП є Індонезія, показник якої становить 1121 млрд дол. США за 2019 р., або 35,96 % (1185 млрд. дол. США – 2021 р.), Таїланд – 16,6 % - 544 млрд. дол. США (505 млрд. дол. США – 2021 р.), та Сінгапур – 12,2 % - 376 млрд дол. США (394 млрд. дол. США – 2021 р.). Найменша частка у Брунею – 0,4 % - 13,5 млрд дол. США (13,9 млрд. дол. США – 2021 р.) (табл. 2).

Таблиця 2

**Обсяг валового внутрішнього продукту у поточних цінах (номінальний),
у тис. дол. США ***

Країна	2017	2018	2019	2020	2021
Бруней	12 136	13 556	13 511	12 003	13 925
Камбоджа	22 252	24 609	27 104	25 960	27 165
Індонезія	1 014 090	1 040 051	1 121 139	1 059 146	1 185 777
Лаос	16 953	18 096	18 673	19 037	19 635
Малайзія	321 384	358 356	364 515	337 619	372 770
М'янма	67 268	76 330	66 500	70 174	72 863
Філіппіни	328 831	344 887	376 793	361 519	393 612
Сінгапур	343 417	376 663	376 632	345 221	394 579
Таїланд	456 354	506 614	544 039	499 581	505 890
В'єтнам	224 043	241 157	261 779	271 799	361 962
ASEAN	2 806 729	3 000 320	3 170 685	3 002 060	3 348 177

* Складено авторами на основі [1]

У країнах АСЕАН упродовж 2000–2021 рр. спостерігалася позитивна динаміка ВВП, незважаючи на світову економічну кризу 2008–2009 рр. У 2020–2021 рр. темп знизився через вплив пандемії COVID-19. За останні два десятиліття загальна торгівля товарами АСЕАН зросла майже в 3,5 рази, досягнувши у 2020 р. понад 2,6 трильйона доларів США.

У 2020 р. відбувалося падіння валового внутрішнього продукту в таких країнах АСЕАН, як Малайзія, Філіппіни, Сінгапур та Таїланд. У 2021 р. у цих країнах вже спостерігається зростання ВВП. Падіння ВВП у 2021 р. відбулося у М'янмі. Загалом у країнах АСЕАН у період 2017-2021 рр. спостерігався зростання валового внутрішнього продукту.

Таблиця 3

Темп приросту ВВП у країнах АСЕАН, % на рік *

Країна	Базовий рік	2017	2018	2019	2020	2021
Бруней	2010	1,3	0,1	3,9	1,1	-1,6
Камбоджа	2000	7,0	7,5	7,1	-3,1	3,0
Індонезія	2010	5,1	5,2	5,0	-2,1	3,7
Лаос	2012	6,9	6,3	5,5	3,3	3,5
Малайзія	2015	5,8	4,8	4,4	-5,6	3,1
М'янма	2010	6,8	6,8	6,2	3,2	-5,9
Філіппіни	2018	6,9	6,3	6,1	-9,6	5,6
Сінгапур	2015	4,7	3,7	1,1	-4,1	7,6
Таїланд	2002	4,2	4,2	2,2	-6,2	1,5
В'єтнам	2010	6,8	7,1	7,0	2,9	2,6
ASEAN	н/д	5,4	5,3	4,7	-3,2	3,4

* Складено авторами на основі [1]

Однією із основоположних цілей створення АСЕАН було сприяння розвитку торгівлі як між країнами-членами, так і з країнами світу. Обсяг зовнішньої торгівлі товарами АСЕАН з 2015 р. зріс з 2,3 до 2,8 трлн дол. США у 2019 р., понад 50,0 % обсягу торгівлі складає експорт товарів [10]. Асоціація має позитивний торговий баланс з країнами світу, який зменшується з 70,6–78,3 млрд дол. США у 2015–2017 рр. до 31,1 млрд дол. США у 2019 р. З 2015 р. загальний обсяг експорту країн АСЕАН зріс з 1171,7 до 1423,2 млрд дол. США на 251,4 млрд дол. США, лише за 1 квартал 2020 р. обсяг склав 338,9 млрд дол. США. Найбільший стрибок обсягів експорту / імпорту припадає на 2017 р. з темпом приросту у 14,8/14,7 %, відповідно.

Третину загального експорту (331,4 млрд дол. США) та імпорту (295,5 млрд дол. США) 2019 р. становить внутрішня торгівля між країнами членами – учасниками Асоціації. За перший квартал 2020 р. обсяг внутрішньої торгівлі склав 149,0 млрд дол. США, з яких 80,7 млрд дол. США становив експорт.

Основними торговими партнерами поза інтеграційним об'єднанням є Китай (14,0 % експорту та 20,5 % імпорту), ЄС та США – по 11,2 % експорту та 8–7 % імпорту, Японія – по 8 % експорту й імпорту відповідно.

Чверть обсягу товарного експорту 2019 р. склали електричні прилади та частини до них у сумі 378,8 млрд дол. США, 10,6 % – ядерні реактори, котли, машини та механічні прилади у сумі 150,4 млрд дол. США та 10,1 % – мінеральне паливо, мінеральні олії та продукти їх перегонки на суму 142,2 млрд дол. США тощо.

Крім того, АСЕАН продовжило вдосконалювати мережу наземної транспортної інфраструктури, збільшивши загальну довжину доріг на 80,0% з 1,4 мільйона кілометрів у 2010 р. до понад 2,5 мільйона кілометрів у 2020 р., що еквівалентно річному середньому зростанню на 6,7%,.

Принцип невтручання у внутрішні справи країн-учасниць у політиці АСЕАН завжди був абсолютним і витримувався. Політичні

еліти країн Південно-Східної Азії визначали доцільність застосування принципу невтручання, побоюючись розколу об'єднання [5].

З точки зору здійснення заходів щодо зміцнення довіри в регіоні та запобігання військовим конфліктам АСЕАН досягла досить значних результатів. При цьому, слід визнати, що більшість територіальних та прикордонних спорів між країнами-членами АСЕАН хоч і залишаються невирішеними, але практично не переходять у стадію відкритого конфлікту. [11]

Також, слід зазначити, що АСЕАН є далеко не ідеальною структурою. Вона створена азійськими країнами та в роботі повністю повторює всі особливості азійських традицій та менталітету. АСЕАН формує велику кількість профільних комітетів та організацій, проте результативність такої роботи залишає бажати кращого, особливо у кризових ситуаціях.

Як приклад, це проявилось у вирішенні кризи у М'янмі у 2017 р., пов'язаної з народністю рохінджа. Розбіжності всередині організації між державами, зокрема релігійні, не дали змогу виробити та реалізувати єдину й ефективну політику.

Військовий переворот у М'янмі у 2021 р. також показав нездатність АСЕАН вплинути на країну-учасницю Асоціації. Попри низку спільних заяв та домовленостей, бунтівний режим у М'янмі так і не виконав жодного зобов'язання щодо прийнятого «Консенсусу з п'яти пунктів» (Five-Point Consensus, 5PC). А поки ця домовленість не виконана, АСЕАН не запрошує представників М'янми на саміти, зокрема й на 55-й саміт міністрів закордонних справ регіону.

Із 2018 р. на розгляді організації знаходиться заявка України про приєднання до «Договору про дружбу та співробітництво в Південно-Східній Азії» – одного з базових документів Асоціації. За відсутності впродовж тривалого часу консенсусу щодо української заявки, у червні 2022 р. представники України повторно звернулися до Секретаріату АСЕАН, підтвердивши своє бажання стати учасником ТАС. До цього договору вже приєдналися 43 держави.

У серпні 2021 р. Україні було надано статус країни-спостерігача у Міжпарламентській асамблеї (МА) АСЕАН (The ASEAN Inter-Parliamentary Assembly, AIPA) [12]. Такий статус дає державі право бути представленою двома депутатами парламенту, які можуть брати участь у щорічній сесії Генеральної Асамблеї МА АСЕАН та представляти власну позицію у діалоговій сесії. У перспективі Україна розглядає питання підвищення свого статусу в співробітництві з Асоціацією до секторального партнера й надалі до партнера з розвитку. Але даний крок є питанням віддаленого майбутнього, на сьогодні першочерговим завданням є приєднання до ТАС.

Співробітництво країн АСЕАН та України зростає. З 2017 р. загальний обсяг торгівлі зріс майже у 1,5 разу на 998,3 млн. дол. США, що обумовлено стратегічними інтересами всіх учасників. Зокрема обсяг імпорту товарів із України до країн АСЕАН у 2019 р. зріс у 1,7 разу на 1,0 млрд. дол. США., а експорт до України знизився на 19,7 млн. дол. США (табл.4).

Таблиця 4

Географічна структура зовнішньої торгівлі України з країнами АСЕАН у 2021 р. [9]

	Експорт		Імпорт		Сальдо
	тис. дол. США	у % до 2020	тис. дол. США	у % до 2020	
В'єтнам	276763,2	150,2	574467,2	124,8	-297704,0
Індонезія	809885,8	110,1	431889,1	155,3	377996,7
Камбоджа	2386,1	131,7	27887,4	116,5	-25501,3
Лаос	254,1	30,7	984,9	161,0	-730,8
Малайзія	132444,0	73,1	272585,8	116,0	-140141,8
М'янма	25547,9	68,2	19527,4	116,5	6020,5
Сінгапур	21581,6	17,5	44689,6	97,9	-23108,0
Тайланд	224886,3	136,7	252505,9	130,1	-27619,6

Відповідно до проаналізованих даних, стосовно географічної структури зовнішньої торгівлі України товарами з країнами АСЕАН, потрібно зазначити, що лідерами у торгівлі із Україною є Індонезія, В'єтнам, Малайзія та Таїланд.

У структурі експорту України до країн АСЕАН найбільшу частку мають зернові культури та чорні метали. Разом із тим, із країн АСЕАН Україна найбільше імпортує такі групи товарної продукції, як електричні машини, жири і олії тваринного або рослинного походження. Навряд чи можна вважати таку торгівлю високотехнологічною. Найбільше непокоїть те, що Україна імпортує електричне обладнання та машини, а не експортує їх. Разом з наявною тенденцією до переміщення промислових потужностей до Південно-Східної Азії, це може зафіксувати статус України як сировинного придатка не тільки стосовно розвинених країн, але і азійських країн, що розвиваються. На основі даних, вказаних у таблиці 4, можна дійти висновку, що у відносинах з більшістю країн АСЕАН у України станом на 2021 р. (останній перед початком повномасштабної війни) наявне від'ємне сальдо торгівельного балансу, що, за умови приєднання України до зони вільної торгівлі з АСЕАН, вимагає збільшення експортного потенціалу підприємств України.

Висновки. На основі аналізу особливостей політико-економічної інтеграції країн АСЕАН можна дійти наступних висновків. З точки зору безпеки «метод АСЕАН» спрямований на запобігання подальшій ескалації конфлікту, а не на його вирішення. Ефективність АСЕАН з точки зору кількості міждержавних та внутрішньодержавних конфліктів, що мали місце після утворення Асоціації, вказує на безперечні успіхи АСЕАН у сфері підтримання миру в регіоні.

АСЕАН відіграє вагоме місце на міжнародному ринку та є важливим політичним гравцем, який будував сприятливе економічне середовище протягом довгих десятиліть. Ринкові операції країн АСЕАН – це частина світової економіки, на частку виробництва якої на світовому ринку припадає більше 22 %. Країни АСЕАН є важливим економічним, політичним і торговим регіоном, саме тому прямі іноземні інвестиції продовжують збільшуватись. Основним інвесторами є Японія, Китай та Південна Корея. Асоціація має за

мету не лише економічний розвиток країн-членів, але й соціальний розвиток всередині їх та всього регіону, забезпечення стабільності та миру, і з кожним роком все більше наближається до цієї мети.

Найсильнішими країнами в регіоні з економічної точки зору виступають Індонезія та Таїланд, а країнами, що потребують додаткової допомоги та стимулу, – Бруней, Лаос і Камбоджа. Протягом останніх років загальний об'єм ВВП збільшується, скорочується рівень безробіття на фоні демографічного зростання.

З огляду на загальний розмір ВВП країн АСЕАН більше 3,4 трил. дол. США та кількість населення АСЕАН, що становить понад 660 млн. осіб, країни Асоціації можуть стати цікавими партнерами для компаній з України. Розвиток співробітництва між країнами АСЕАН та Україною можливо здійснювати, шляхом приєднання України до зони вільної торгівлі та розміщення компаніями з країн АСЕАН підприємств на території України з метою подальшого виходу на ринок Європейського союзу.

Список використаної літератури

1. ASEAN Secretariat Database, compiled/computed from country data submission, publications and/or websites of ASEAN Member States' National Statistics Offices (NSOs), Central Banks and relevant government agencies, and from the International Monetary Fund World Economic Outlook (IMF WEO), end of period as December 2022. URL: <https://data.aseanstats.org/indicator/AST.STC.TBL.8>

2. The Association of Southeast Asian Nations. URL: <https://asean.org/>

3. Ravenhill J. Economics and security in Asia-Pacific region. *The Pacific Review*, 2013. P. 1–15.

4. Городня Н.Д. АСЕАН: створення та етапи розвитку. *Вісник Національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. № 102. С. 8–11.

5. Шевчук О.В. Система безпеки Азійсько-Тихоокеанського регіону: фактори формування та тенденції розвитку : монографія. Миколаїв: Чорномор. держ. ун-т ім. П. Могили, 2010. 197 с.

6. Шергін С.О. Золотий ювілей АСЕАН: досягнення і проблеми розвитку. *Зовнішні справи*. 2017. № 9.

7. Ачар'я А. АСЕАН 2030: виклики побудови зрілого політичного та безпекового співтовариства. Серія робочих документів Інституту Азійського банку розвитку. Жовтень, 2013. С. 441.

8. Холод І.Ю. «Шлях АСЕАН» як метод інтеграції у Східній Азії: успіхи, проблеми та виклики. *Дослідження світової політики*. 2013. Вип. 1 (62). С. 176–192.

9. Огінок С.В., Буряк Ю.О., Роль АСЕАН у розвитку економіки Південно-Східної Азії, *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*, №26, 2023 URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/287409/281313>

10. Рахман Н.М., Сокирко Б.М., Країни АСЕАН у фокусі пріоритетних ринків України, *Проблеми економіки*, №3 (45), 2020. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-3_0-pages-25_33.pdf

11. Чернишова Л. О. Політико-економічна інтеграція та роль АСЕАН у формуванні безпекової архітектури в Азії / Л. О. Чернишова // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2022. – № 35. – С. 39-44. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/handle/123456789/8804>
12. Терлецький О. Потенціал розвитку відносин України з АСЕАН, Аналітичний центр ADASTRA, 2022. URL: <https://adastra.org.ua/blog/potencial-rozvitku-vidnosin-ukrayini-z-asean>

References

1. ASEAN Secretariat Database, compiled/computed from country data submission, publications and/or websites of ASEAN Member States' National Statistics Offices (NSOs), Central Banks and relevant government agencies, and from the International Monetary Fund World Economic Outlook (IMF WEO), end of period as December 2022. URL: <https://data.aseanstats.org/indicator/AST.STC.TBL.8>
2. The Association of Southeast Asian Nations. URL: <https://asean.org/>
3. Ravenhill, J. (2013) Economics and security in Asia-Pacific region. *The Pacific Review*. P. 1–15.
4. Horodnia, N.D. (2010) *ASEAN: stvorennia ta etapy rozvytku* [ASEAN: Creation and Stages of Development] *Visnyk Natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, No 102. PP. 8–11.
5. Shevchuk, O.V. (2010) *Systema bezpeky Azijs'ko-Tykhookeans'koho rehionu: faktory formuvannia ta tendentsii rozvytku: monohrafiia* [System of Security for Asian-Pacific Region: Factors of Forming and Tendencies of Development: monography] *Mykolaiv: Chornomor. derzh. un-t im. P. Mohyly*. 197 p.
6. Sherhin, S.O. (2017) *Zolotyj iuvilej ASEAN: dosiahnennia i problemy rozvytku* [Golden Jubilee of ASEAN: Achievements and Problems of Development]. *Zovnishni spravy*, No 9.
7. Acharia, A. (2013) *ASEAN 2030: vyklyky pobudovy zriloho politychnoho ta bezpekovoho spivtovarystva* [ASEAN 2030: Challenges of Building of Mature Political and Security Partnership]. Series of working papers of Asian bank of development Institute. October. P. 441.
8. Kholod, I.Yu. (2013) «*Shliakh ASEAN*» iak metod intehratsii u Skhidnij Azii: uspikhy, problemy ta vyklyky [“ASEAN Way” as an Integration Method in Eastern Asia: Achievements, Problems and Challenges], *World Policy Research*, Issue 1 (62), pp. 176–192.
9. Ohinok, S.V., Buriak, Yu.O. (2023) *Rol' ASEAN u rozvytku ekonomiky Pivdenno-Skhidnoi Azii* [Role of ASEAN in South-East Asia Economy Development], *Economic Bulletin of NTUU “Kyiv Polytechnic Institute”*, No. 26. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/287409/281313>
10. Rakhman, N.M., Sokyрко, B.M. (2020) *Krainy ASEAN u fokusi priorytetnykh rynkiv Ukrainy* [ASEAN Countries in a Focus of Priority Markets of Ukraine], *Problems of economics*, No. 3 (45). URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-3_0-pages-25_33.pdf

11. Chernyshova, L.O. (2022) *Polityko-ekonomichna intehratsiia ta rol' ASEAN u formuvanni bezpekovoï arkhitektury v Azii* [Political and Economic Integration, and Role of ASEAN in Forming Security Architecture in Asia], *Eastern Europe: Economy, Business and Management*, No 35, pp. 39-44. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/handle/123456789/8804>

12. Terlets'kyj, O. (2022) *Potentsial rozvytku vidnosyn Ukrainy z ASEAN* [A potential of Relations of Ukraine-ASEAN Development], ADASTRA Analytical Center, 2022. URL: <https://adastra.org.ua/blog/potencial-rozvitku-vidnosin-ukrayini-z-asean>

STRATEGIES OF MACRO-REGIONAL INTEGRATION ASSOCIATIONS ON THE EXAMPLE OF ASEAN

Serhii Kuzminov, Alfred Nobel University, Dnipro (Ukraine).

E-mail: kuzminov@duan.edu.ua

Mykola Bevza, Alfred Nobel University, Dnipro (Ukraine).

E-mail: nikolay.bevza@gmail.com

DOI: 10.32342/2074-5362-2023-2-35-3

Keywords: *ASEAN, economic integration, Southeast Asia, free trade zone, integration associations*

JEL classification: *F130*

The article is devoted to the analysis of the integration policy of the ASEAN countries. ASEAN includes countries with very different levels of economic development, population, and area, but this integration association is successful and plays an important role in the economic and political spheres in the Southeast Asian region. The article examines the ASEAN approach to regional integration, which is characterized by a “soft character”, in contrast to the European and North American approaches. The main stages of the development of the studied union and the circumstances that prevented the economic integration of the participating countries at the initial stage were analyzed. The main principles of ASEAN work, which are enshrined in the Bangkok Declaration of 1967 and the ASEAN Charter of 2007, are defined. The main directions and mechanisms of economic integration of countries are analyzed, namely: the agreement on the formation of a preferential trade zone, the agreement on the creation of a free trade area (AFTA), the framework agreement on the ASEAN investment zone (AIA), industrial cooperation schemes (AICO), the ASEAN framework agreement with services (AFAS). Also, the article provides an assessment of the main macroeconomic indicators of the participating countries and the union as a whole: GDP volumes in dynamics, the structure and dynamics of trade relations, the commodity and geographical structure of the union's export-import operations. Problematic issues of the ASEAN integration association have been identified. The current state of cooperation between Ukraine and ASEAN was analyzed, including the volume of export-import operations in terms of the product structure, and prospects for the expansion of economic cooperation were also established. The paper draws conclusions about the success of the ASEAN development strategy and suggests ways to develop cooperation between ASEAN and Ukraine.

Одержано 24.07.2023.